

Després del terratrèmol, Haití necessitarà cooperació internacional per millorar l'administració i recuperar una sobirania alimentària perduda després de l'extensió del monocultiu de canya de sucre.

El medi rural que la població haitiana ha anat abandonant aquestes darreres dècades en un èxode forçat per l'extensió del monocultiu, la desforestació i el mal govern, comença a recuperar ciutadans que fugen –veurem si temporalment o definitivament– d'un Port-au-Prince gegantí (més de dos milions d'habitants –un 25% de la població d'Haití– o més de tres milions, segons les fonts) i devastat pel terratrèmol del 13 de gener –i la rèplica del dia 20.

Segons Francesc Mateu, president de la Federació Catalana d'ONG, “hi ha molta gent que ja ha marxat de Port-au-Prince cap a la zona rural més allunyada de la capital, que no ha estat gaire afectada pel terratrèmol, però ja comença a col·lapsar-se a conseqüència de la tornada sobtada dels refugiats”.

Allò que ha posat de manifest el terratrèmol, segons el president de Veterinaris sense Fronteres a Catalunya, Javier Guzmán, és que “Haití és un model de fracàs de desenvolupament, de fracàs econòmic: hi ha hagut una missió de l'ONU i el seu màxim objectiu ha estat el control policíac, però no ha sabut coordinar polítiques d'ajuda a la reconstrucció del país després de trenta anys de problemes de mal govern acumulats”.

Francesc Granell, que durant catorze anys va dirigir la cooperació europea amb Haití –dependent de la direcció general de Desenvolupament de la Comissió de les Comunitats Euro-

pees–, fa un retrat d'Haití: “És l'únic país de l'Amèrica Llatina amb malnutrició permanent. Ara està molt bé anar-hi, però la reconstrucció d'Haití és un problema de fons. És un dels països menys desenvolupats del món. Ja tenia una economia molt vulnerable i un 60% de la població passava amb un euro el dia. L'esperança de vida és de poc més de seixanta anys, mentre que a la majoria de països de Sud-amèrica supera els setanta anys. L'ensenyament primari, que havia pujat una mica, ara tornarà a baixar. I hem de tenir en compte que només

un 45% de la població va a l'escola primària. És un país de mal govern on són habituals les lluites de poder entre seccions dins un mateix partit. No pensem que tres o quatre milions d'euros solucionaran molt més que fer que De la Vega s'hi passegi.”

Javier Guzmán creu que les polítiques comercials, agrícoles i alimentàries d'Haití han fracassat i aboquen el país a una crisi endèmica si no es corregeixen: “Els últims trenta anys s'han dut a terme accions que han obert Haití al lliure comerç sense cap barrera. L'arròs –un dels principals

Els efectes del terratrèmol del dia 13 de gener a Port-au-Prince van ser devastadors.

aliments per a una població tan pobre— ha entrat de fora, tot i que Haití en produïa. Això ha creat una dependència alimentària molt forta. Al mateix temps, les últimes polítiques han fet molt difícil la vida al medi rural: s’ha anat estenent un monocultiu de canya de sucre explotat per multinacionals i s’ha desforestat per exportar fusta i carbó —molt consumida a la República Dominicana. Tot plegat ha fet molt difícil que la gent pugui viure al camp i s’ha produït l’èxode a la gran ciutat, alhora que les condicions dels assalariats del camp empitjo-

raven.” La ciutat ha absorbit aquest èxode, però el 80% dels ciutadans de Port-au-Prince no tenia feina.

Els Estats Units han estat un dels principals exportadors d’arròs a Haití, segons Guzmán.

Un incendi a l’infern. Si la reconstrucció d’un territori pròsper en un país desenvolupat és complicada, la feina que comença a Haití es presenta titànica. Francesc Mateu, que va ser president d’Intermón-Oxfam, diu que la comparació més reveladora és la de Nova Orleans després del Katrina:

“A hores d’ara, cinc anys després, no s’han refet tots els impactes del Katrina, tot i haver passat en una potència econòmica mundial, amb un exèrcit disciplinat, policia que funciona i un estat que s’ha pogut equivocar però que té totes les eines per a redreçar la situació.” En canvi, “a Haití hi ha un govern inexistent, sense gaires infraestructures i una arquitectura molt feble”. Per contra, “l’organització social d’Haití és més forta que no sembla: altrament, seria inconcebible que els haitians haguessin suportat el desgovern que han viscut.” En aquest punt, hi està d’acord Javier Guzmán, que coneix Haití, per la seva tasca al capdavant de Veterinaris sense Fronteres, una de les poques ONG catalanes que són presents a la banda francòfona de l’illa Hispaniola: “Haití té una societat civil molt forta. Si la gent fos tremendament ingovernable —com ens volen fer creure molts— no haurien sobreviscut cinquanta anys sense govern.” Per això Guzmán plany l’arribada d’informacions que donen imatge de caos i desorganització entre la població. Francesc Mateu va més enllà i afirma que ara mateix “hi ha barris sencers que s’han organitzat, han endreçat el barri i hi ha gent preparada per a anar a buscar menjar i distribuir-lo ordenadament.” És el resultat, segons que explica, d’una organització social que “fa anys que treballa els microcrèdits i l’organització del sistema productiu, cosa que ha estat bàsica per a canalitzar la capacitat dels haitians per a sobreviure”.

Segons Guzmán, és molt important que aquesta organització, que havia fet passes importants per mirar de capgirar el model agrícola actual —i que ell mateix va conèixer de primera mà el mes de novembre proppassat en una visita a Haití—, encapçalli aquesta reorganització camperola que convé a Haití: “Serà complicat perquè ara hi haurà molta presència d’ONG desconnectades del territori i agents forans, però a Haití hi ha organitzacions que treballaven per una articulació nacional agrària que havia de fer pressió a favor de mesures de suport de la família pagesa.”

Per això Guzmán desconfia de la presència de militars nord-americans al territori haitià: “Que hi vagin mili-

FF Segons els experts, en alguns sectors la societat haitiana ja havia teixit una xarxa social ben organitzada, que ara pot restar interferida per agents forans i ONG desconnectades del territori.

tars gairebé sempre és mala notícia. Si han de ser-hi, que hi siguin en aquesta fase d'emergència actual, però després han de marxar. Si no, equivaldrà a una ocupació militar. Després de la feina logística, vindrà una altra feina complexa, en què la presència de militars serà un problema. No cal que es quedin per fer infraestructures, perquè les infraestructures no són el problema d'Haití. Hi envien *marines*, però un dels problemes és la importació d'arros subvencionat dels Estats Units, perquè es tracta de *dumping* contra el quals els pagesos haitians no poden competir."

Logística militar. Els haitians esperaven amb candeletes l'arribada del contingent militar nord-americà de 10.000 homes. Però caldrà veure si l'exèrcit és la millor solució per a la distribució del menjar. "Tot depèn –diu Francesc Mateu– de quin model de distribució facin. Si el model és agafar l'helicòpter i llançar menjar ningú més que ells no ho pot fer. Però així no garanteixes que els aliments arribin proporcionalment o que n'hi hagi per a tothom. Hi ha un altre model de col·laboració amb la gent en el qual l'exèrcit és inoperant. Per repartir menjar no agafis l'exèrcit

perquè no està preparat per a missions humanitàries."

Per a Mateu, l'exèrcit s'hi ha d'estar el mínim temps possible: "Com més aviat es pugui normalitzar la situació, millor. No és bo ni tan sols que siguin cascos blaus, perquè poden fer una feina excel·lent però la seva presència sempre indica que hi ha una incapacitat real per a resoldre el problema de fons."

Francesc Granell confia que "tot anirà bé si no hi ha enfrontaments amb la població com ha passat a l'Iraq: crec que ajudaran a pacificar els esperits i que les coses es vagin ajustant fins que s'arribi a un bon govern". Granell apunta també que els Estats Units podrien optar per propiciar una mena de protectorat o alguna fórmula diferent, "a fi d'evitar una nova Cuba, evitar que Chàvez entri a Haití i es presenti una nova situació

Alguns experts opinen que l'exèrcit ha de restar a Haití el mínim temps possible

d'instabilitat a poques milles de Florida." Sigui com sigui, per a Granell és vital que "no tornin els partidaris d'Aristide [ex-president electe d'Haití que després es perpetuà en el poder amb suport militar], tot aprofitant el terratrèmol contra Préval [el president actual]".

Una de les receptes de Granell per a la reconstrucció del país és, precisament, "millorar la governança". Allò que es pugui avançar ara, amb ajut exterior, "es pot desfer després pel poder: ja hem vist a l'Argentina, a Veneçuela i a més països en via de desenvolupament que la comunitat internacional té molts bons propòsits però finalment els polítics locals estan enfrontats per lluites de poder que arrossegueu el seu país." Per això, segons Granell, els models internacionals de cooperació han canviat i ara incideixen en el suport a l'administració: "Abans es donaven aliments, es feien ponts, escoles i carreteres. Ara s'emfatitza a coadjuvar en la governabilitat: ajudar el bon govern i que es facin coresponsables del desenvolupament. El bon govern ja farà les coses físiques: ponts, escoles o carreteres."

Francesc Mateu creu que primer s'ha de fer el diagnòstic del país, avaluar els danys i després quedar-se anys a treballar-hi. "Són processos complexos perquè afecten milers de persones: a l'Índia, després del tsunami, el govern no volia que es construïssin cases a prop de la mar perquè no tornés a passar, però la població tampoc no se'n volia anar."

La recepta de Javier Guzmán es decanta per refer aquella política comercial i agrícola que havien començat a planificar diverses organitzacions agràries: "El problema fonamental és social i econòmic. Cal que s'acabi l'èxode rural i que es facin polítiques a favor dels pagesos." Les intromissions hi sobren, segons Guzmán: "El moviment ja existeix. No en creem un altre, ara. No el suplantem. Ells ja tenen part de la feina feta. O construïm partint d'allò que existeix en la seva realitat o acabarem aplicant un nou model de desenvolupament que tornarà a fracassar."

Àlex Milian